

*Кохання — як чашка зеленого чаю.
Тонізує, бадьорить, надає сенсу життю.
А іноді це чаша з отрутою,
Що труїть і повільно вбиває.
Яку сьогодні вип'єш ти?*

(с)Бюсі.

I

Описувані події беруть свій початок з кінця XVIII століття. Можливо, то було в XVII, а можливо, й не було зовсім? Що ж, усе-таки було. Хоч певний рік чи століття в моїй оповіді не мають ніякого значення, має значення лише місце й подія. Тож розповідаю.

Невеличке містечко Жванець. Почнімо з нього.

То було звичайного сонячного дня. Містечко буяло життям, сонячне проміння щипало ще заспану від нічного сну землю за щоки, народ, увібравшись у найкраще вбрання, упевнено прямував на ярмарок. Хто пішки, хто на коні, а хто на підводі поспішав поповнити господу новинками. Ярмарок для селян на кшталт недільної Божої служби для віруючих: ніяк не можна пропустити, навіть якщо в кишені пусто, а на душі зле. Явка обов'язкова!

Ярмарок було розташовано на перехресті чотирьох доріг у самому серці містечка. Мабуть, там можна було б придбати й самого чорта. Купці, місцеві й заморські, звозили сюди всього: прянощів, ікон, хусток, тканин, прикрас, глиняних виробів і худоби. У певному місці торгували й людьми. Але про те знав не кожен і потрапити до того місця можливо було лише за перепусткою — такому собі мідному квитку.

Амалія, продерши очі й впоравшись по господарству, квапливо збиралась на ярмарок.

Той ранок, як і день (та що вже день!), і вечір були особливими. Саме такого ранку шістнадцять років тому дівча побачило світ, удень воно вперше посміхнулося, а увечері завередувало. Саме того дня Амалія досягла шістна-

дцятиріччя й розправила невидимі крила. Юначка була середнього зросту, мала довге розкішне русяве, як житній колос, волосся і зелені, як хризоліт, очі. Її обличчя нагадувало повний місяць, а посмішка була схожа на дарунок янгола. Тендітна й витончена, проте із сильною волею, великими здібностями й обдарованим духом. Хто хоча б раз із нею розмовляв, довіку не міг забути її лиця, ходу й голос.

Поярмаркувати збиралася з батьком, та той весь свій час був у роботі і, як на лихо, десь забарився. Хотіла купити тканини та кайми собі на сукню й полотно татові на сорочку. А ще їй неабияк хотілося поласувати солодощами з медом та горіхами, які привозила одна підстаркувата грекиня. Таких смачних солодощів ніхто не вмів готувати, лише вона. Рецепт отримала у спадок і ні з ким ним не ділилася. Навіть на золоті монети не обміняла — відхрещувалася й усе. Їхній смак нагадував солодкий нектар, добутий зі свіжої духмяної квітки.

Попри гарний настрій, дівчину не полишала тягуча жура, яка повзла за нею ще змалку. Рано втратила матір, тому такий святковий день болюче нагадував про відсутність близької людини. Хотіла б з матір'ю розділити радість свята, але доля-злодюжка забрала її разом з хворобою. Святкувала день народження дитини на небі, можливо, виголошувала тости й гарні побажання. Хтозна... А може, теж журилася і крадькома плакала. А може, їй було дозволено спускатися на землю? Але що ж із того — хіба можна обійняти янгола? Лише подумки...

Через втрату матері дівчині довелося швидко подорослішати, навчитись готувати батькові різні страви й доглядати за чималим господарством, опанувати швейну справу. Жили вони не розкішно, але й не бідно. На гуляння зовсім бракувало часу. Доросле дитинство... Маючи вільну хвилинку, русявка щодуху мчала до своїх товаришів, які мешкали по сусідству.

Владислав — сусідський хлопчина, світловолосий, із ясними небесно-синіми очима, — був на рік старший від Амалії. Мав легку вдачу і веселий характер. Любив забав-

ляти сусідку дивними розповідями й вигаданими страшилками. Василина, сестра Владислава, була невеликого зросту і сіроока. Її худорляву статуру обрамляла така ж тонка й довга коса. Однолітка й найкраща розрадниця небоги, Василина ділила з подругою не тільки дитячі забавки й книги, а й нелегку долю. Завжди підтримувала русявку, коли та журилася чи занепадала духом.

Того спекотного недільного ранку всі вулиці містечка були густо усіяні людом. Життя поглинало різнобарв'я літа, набираючи обертів, входило у шалений ритм, залишивши тишу і спокій на потім.

Амалія готувала святковий одяг собі й батькові й час від часу визирала в невеличке пофарбоване віконце. Батько усе не з'являвся, його ніби вітром здуло. Чи й забув про такий важливий день?

Заплівши товсту косу, увібравшись у найліпшу сукню, вмостилася на ганку за невеличким акуратним столиком, очікуючи татка з лісопильні. Батько плівся дещо понурим кроком: чогось журився або про щось важливе думав. Відкинув срібного чуба на потилицю, присів і мовив сухо:

— Почуваюсь якимось зле, мабуть, застудився трохи. Ти вже вибач, не вберігся, тобі свято зіпсував... Ти так чекала на цей ярмарок...

— Яке свято, татку, коли тобі зле? Не переймайся, буде ще один ярмарок, то й підемо наступного разу, — відразу спохопилася.

— Негоже, доню, відкладати сьогоднішнє на завтра. А піди-но до сусідів: бачив, вони воза ладнали, певно, теж їхатимуть базарувати. Попроси, нехай і тебе із собою візьмуть. Тітка Уляна й Василина ліпше за мене в тканинах тямлять, тож порадять путне, ще й поторгуються.

— А як же ви, тату? Хіба ж я лишу самого недужого?

— Та чи я грудна дитина? Зараз зілля заварю — і все минеться. Іди, доню, йди!

Насупивши бровенята, дівчина взяла гроші й пішла до сусідів. Не так собі вона уявляла цей день! Та на все воля Божа, тож мусила коритися долі. На подвір'ї Владислав із батьком поряdkували коло воза, саме змащували колеса.

— Будь здорова, чорноброва! Чому ще не на ярмарку? Хіба батько не пускає?

— І ти будь здоров! Чого б то він не пускав? Щось прихворів, от і велів, як дасте згоду, з вами поїхати.

— Як батько велів, то гайда! А що, татку, візьмемо Амалию на ярмарок?

— Чого б і ні! А ти щось купувати чи так, мірки знімати? — поправив крученого чорнявого вуса Пилип.

— Тканину хочу купити собі на сукню та й полотна батькові на сорочку.

— Уляно, Василю, годі вже витрішки в дзеркало продавати, ходіть сюди, бо доки зберемося, то й вечір землю вкриє. От і Амалия прийшла, з нами поїде. А семеро одного не чекають, — примружив соколине око дядько Пилип.

— Ха-ха, ти бачила таке, де ж тут семеро, як вас троє? — квапливо прямувала до воза Уляна.

— Ми на вас і так добру годину чекаємо, ще трохи — і з Владиславом карету змайструємо для таких пишних пані, — підморгнув русявці кремезний сусід і добряче хльоснув міцною чоловічою рукою по гарно увібраній дупці дружини.

— А хай тобі тряся! Ти що це посеред білого дня мене пристижуєш перед дітьми? — зашарілася.

— Тут дітьми вже й не пахне, скоро своїх у пелені принесуть.

— Нехай тобі язик у роті заблукає!

— От вередлива жінка. Сину, дивись на матір і гляди, як братимеш дружину, бери таку, щоб від матері різнилася, бо клопоту не оберешся до кінця днів своїх.

Владислав зайшовся сміхом.

— Аби тобі й справді було так гірко зі мною, як ти жалієшся, котяча твоя морда! — склала руки в боки.

Пилип був справнім козаком. Міцним, як дуб, чорнявим і на язик гострим. Кожна дівка містечка мріяла мати його собі за пару, та він обрав маленьку й непримітну, як на людське око, Уляну. Закохався в неї з першого погляду — і відтоді й на мить не відпускав. Жили вони весело й дружньо, у родині панували злагода й розуміння. Усі

колотнечі й сварки зводилися нанівець, перетворюючись у жарт чи побрехеньку.

— Здрастуй, доню, — перевела погляд на Амалію і розкрила обійми для небоги. Дівчина обійняла жінку, за що отримала теплий цілунок у скроню. Уляна заходилася оглядати сусідку:

— Ач яка гарна! Як квіточка польова. Наша ти радість, наша втіхо. А Орест це ж де?

— Захворів... — сумно відповіла, опустивши зелені намистини додолу.

— Не переймайся: всього купимо, що треба, а ввечері посидимо, як годиться. На ось, тримай, це тобі, — тицьнула дівчині нитку з блакитно-зеленими намистинами.

— Дякую, тітко, ви не забули! — радісно вихопилося в небоги.

— Василина хотіла тобі хустину вибрати, та мені до душі намисто припало. Яка ти вже доросла! Як літа тії молодії летять. Бачила б тебе мати (і чого їй так мало на цій земельці прожити довелося?). Яка була жінка, яка газдиня...

— Уляно, — обірвав жінку на півслові дядько Пилип.

Та швидко накумекала, що напатякала зайвого, і вмить прикусила язика.

Дівчина заходилася приміряти дарунок.

— Дивись, як пасує зелене намисто під зелені очі! — запишалася дарунком сусідка.

На радіощах Амалія щосили обійняла сусідку і поцілувала її у червону щоку.

— Велике вам спасибі, — підняла кутики вуст догори.

— Носи на здоров'я та в краще вберися!

Наклавши мішквиння на віз, сім'я Карп'юків зручно вмостилася й рушила ярмаркувати. Амалія любила їздити підводою: воно якось краще думалося і світ сприймався інакше...

Ринкова площа зустріла новоприбулих гамірним людським натовпом.

Зелені пишнокронні дерева хилили гілля аж на стару бруківку. Невгамовне сонце палило злегка пожовклу й трохи

пожухлу траву. З-поміж дужих дерев люда паркував свої вози й полудрабки, відв'язував коней, накладаючи їм у підводи чи просто долі запашної трави. Поруч зграя собак ділила щойно вкрадену здобич — ласий шмат свіжого м'яса, що його рудий нахаба спер з-під самісінького носа пухкенької продавчині. Між зграєю собак крутилася невеличка купка дітлахів, граючись у квача. Трохи далі під похилою зажуреною вербою сидів старий сивий кобзар і вигравав на такій же старезній кобзі. Здавалося б, хотів розділити з вербою, зливаючись із нею в одне сіре ціле, свою печаль і журбу. Його пісня торкалась найпотаємніших струн душі, не залишаючи нікого з перехожих байдужими. Люди зупинялися, слухали слова й жалісливу мелодію й щедро ділилися дзвінким дріб'язком. З іншого боку ринкової площі в хатинці, змайстрованій нашвидкуруч, обвішаній запиленим шматтям, мандрівники-кочівники ставили лялькову виставу.

— Тітко Уляно, — смикнула жінку за рукав небога, — хочу глянути на тканини, ви, певне, йдіть, а я дожену! — Невинно всміхаючись, звернулася дівчина.

— Не загубишся, імениниці? Дивись, скільки люду понаїхало, — кивнула жінка на юрбу.

— Та не вперше ж, і не мала вже. Зустрінемось коло кобзаря, — тицьнула худорлявим пальцем у бік сивого.

— Ну добре, — погодилася. — Тільки гав не лови.

— Мамо, а можна і я піду з Амалією?! — користуючись нагодою, задзвеніла Василина.

— Ну, тоді йдіть уже втрьох, щоб я не хвилювалася, а за годину зустрінемось он біля тої верби, — гукнула вслід Уляна.

Дівчата, обійнявшись, пірнули в натовп, і жива хвиля понесла їх до прилавків. Кожен вільний сантиметр площі орендувався продавцями. Стрибаючи з ноги на ногу, Амалія зупинилася біля сухої похмурої продавчині.

— Дивись, Василю, яка тканина. Правда ж, гарна? Беремо?

— Гарна, аж виблискує! Скільки коштує, пані?

— 10 срібних.

— Ого! Задорого, — скривилася русявка. — Ходімо далі, — висмикнула Владислава за комір, відтягуючи його від дерев'яних корабликів.

Окинувши оком не один ряд прилавків, Амалія таки придбала кілька метрів тканини.

Зовсім недалеко від кибитки з тканинами сиділа й стара грекиня. На великій таці лежала ціла купа улюблених солодощів. Амалія пошаруділа по кишнях і пошепки мовила:

— Які солодощі, який аромат, а в мене і грошей геть не лишилось, — зажурилася.

— Дайте три, я пригощаю, — гордовито мовив Владислав.

— Ти диви, як розщедрився, — випалила Василина.

— Ну ти й зануда, — подав медове тістечко сестрі хлопця.

— Та ну тебе, дивний. Закохався, може? — штовхнула в плече парубка.

— Язик без кісток. Жінки, жінки... — мрійливо мовив Карп'юк молодший. — Давайте краще подивимось виставу.

— А що, давай! — підтримала Василина.

— Батьки хвилюватимуться, треба повертатися, — смикнула за руку подругу на знак протесту.

— Я знаю маму, вона так швидко не скупиться, ходімо ж! — Василина схопила Амалію попідруки й затягла в юрмище.

Вистава була просто чудовою. Амалія обійняла подругу і з головою поринула в казковий світ пристрасного кохання, молодечого запалу, натхнених мрій і сподівань. Мандрівні актори грали гарно. Крутили таку собі простеньку виставу із захоплюючим, хоч і давнім як світ, сюжетом. Хто підходив до нашвидкуруч поставленої сцени, автоматично записувався в перші лави, ставав палким уболівальником і не дуже вибагливим глядачем, пірнаючи з головою в історію, пристрасно вболівав за неповнолітню небогу, яку видали заміж за старого пана, розділяв кохання дівчини до молодого ремісника, сльозливо проводжав молодика у вигнання й відчував біль, якого завдавав

різками пан за зухвальство бути щасливим. На вирішальній ноті гру акторів призупинили. Юрба розступилася, актори замовкли — йшли представники духовенства.

Чорні плащі ченців переливалися на сонці, розвівалися й виблискували перламутром. Здавалось, то йшли не люди, а легіла зграя чорних воронів. Хтось із юрби прошепотів: «Мабуть, якесь розпорядження єпископа...» — «Як невчасно. А вистава?» — доносилося з іншого боку. Амалія зморщила носа, невдоволено вдивляючись у духовенство. Її погляд зупинився на темноволосому кароокому молодому ченцеві. У його очах, звернених на юначку, теж вигравала неприхована цікавість. Іншими словами, парубок зухвало витріщався на русявку. Він не зводив з неї очей. Амалія почула тихий голос. Він ніби йшов із самих нутроців. Ні, напевне, нашіптував на самісіньке вухо. Ні, ні, то таки був голос душі, який уже не просто тихесенько бринів, застерігаючи, а голосив: «Утікай, рятуйся, біжи щодуху, твоє життя в небезпеці!» Що за?.. Амалія повернулася й озирнулася навколо. От маячня! Як привидиться щось! Певно, це все через їдку задуху...

Пухкі червонощокі молодиці кирпи гнули до ченців і нетерпляче зазирали на сцену. Чоловіків поруч, та й на відстані руки, не було. І що воно за чудасія?! Хутко списала все на бурхливу фантазію. А може, то вистава так подіяла?

Голос продовжував застерігати й бриніти над самісіньким вухом. От причепа, та що ж за каверза така?! Знову озирнулася — і знову нікого. Біле личко вкрилося зеленкуватими плямами, тіло заціпеніло, язик затерп. Важко було вимовити слово, важко було поворухнутися. Раптово забракло повітря, і світ зненацька зменшився у сто крат. Василина миттєво відреагувала на знемогу товаришки.

— Що з тобою, подружко? Ти так зблідла, — заправила пасмо неслухняного волосся.

— Якийсь приємний чоловічий голос наказує мені йти звідси геть.

— Владиславе, Амалія марить. Напевне, від батька хворобу перейняла, відведімо її до брички! — схвильовано прошепотіла на вухо братові.